

նում: Նրա առաջ պատկերանում են՝ կատարելագործուած երկր-
րագործութիւն, համաշխատակցող-կոպերատիւ ընկերութիւն-
ներ, գործարանի սեփականատէրեր զարձած բանուորներ, մա-
տաղ սերնդի կանոնաւոր դաստիարակութիւն, ծնողների հա-
մախմբումներ, առողջ ու երջանիկ ամուսիններ կայլն կայլն:
Գեղեցիկ հեռանկար է դա, բայց ամսոս, որ երազ է:

Ե. Թ.

Georg Brandes: «Armenien und Europa» 24 s. Genf. 1903, Ռեդգ Բրան-
դէս. «ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱՆ» 24 եր. Փրնկի. 1903. գինը 40 սանտիմ.

Այս փոքրիկ գրքոյկն իր մէջ պարունակում է այն ճառը,
որ աշխարհահռչակ գրականագէտն արտասանել է Բերլինում
ներկայ թւականի փետրուարի 2-ին, Եւրոպայի Հայ ուսանողա-
կան միութեան հրաւերով:

Մի բուն բողոք է այդ ճառը—բողոք առ Եւրոպայ: Բայց
միևնոյն ժամանակ նա մի ջերմ կոչ է՝ ուղղուած ընդհանրապէս
Եւրոպական հասարակութեանը և յատկապէս գերմանացիներին:

«Ես մեծ նշանակութիւն չեմ տալիս մի հասարակ գրողի
խօսքին, ասում է անուանի հեղինակը, որովհետեւ շատ լաւ գի-
տեմ, որ քաղաքական մեծ հարցերում ոյժ ունեցողներից է
կախուած վճիռը: Բայց մեր օրերում նոյն իսկ այդ ոյժ ունե-
ցողները ստիպուած են ուշադրութեան առնել ուժգին և միա-
համուռ ձևով արտայայտուած հասարակական կարծիքը: Ահա
հէնց այդ պատճառով հարկաւոր է մի այդպիսի կարծիք զար-
թեցնել բոլոր երկրներում և մանաւանդ Գերմանիայում»
(եր. 3):

Դրանից յետոյ նա առաջ է քաշում հայկական մօտիկ ան-
ցեալի արիւնտ էջերը, յիշում է այն դազանութիւնները, որ
վերջին տարիներում տեղի ունեցան Թիւրքահայաստանում, և
եղրակացնում է:

«Հայերը արժանի են մեր կարեկցութեանն ու օգնու-
թեանը նոյնիսկ այն դէպքում, եթէ բացի իրանց թշուառու-
թիւնից ուրիշ ոչինչ չ'ունենային»:

Բայց հայերը մի կուլտուրական ժողովուրդ են, աշխար-
հիս ամենահին ազգերից մէկը, որը մօտ չորս հազարամեայ մի
պատմութիւն ունի, որ քաղաքակրթութեանը մեծ ծառայու-

թիւն է մատուցել թէ իր բուն հայրենիքում և թէ մանաւանդ այդ հայրենիքից դուրս...

Հայաստանը Փոքր-Ասիայի Շվեյցարիան է... (Եր 14):

Այդ կարծիքն ապացուցանելու համար պ. Բրանդէս թըռուցիկ կերպով մի քանի տեղեկութիւններ է հաղորդում հայազգի զինուորական ու քաղաքական գործիչների մասին և հայկական հին և նոր գրականութիւնից:

Վերջում նա խիստ դատապարտութեան է ենթարկում Գերմանիայի ներկայ քաղաքականութիւնը, «մի բացարձակ ոճրագործութիւն» է անուանում նրա բարեկամութիւնը արիւնքառու թիւրքիայի հետ և եզրափակում է իր խօսքը, ցանկութիւն յայտնելով.

«—Որպէսզի գոնէ գերմանական հասարակութիւնն ինքը պահանջէ իր կառավարութիւնից ապահովութիւն ու ազատութիւն հայ ժողովրդի համար»...

Բարի ցանկութիւն, բայց կարո՞ղ է արդեօք իրականանա՞նար կարծում ենք՝ ոչ:

Ե. Թ.

1. Общественная борьба съ туберкулезомъ въ западной Европѣ и Россіи, А. И. Хатисова.
2. Какъ осуществить идею постройки санаторіи для туберкулезныхъ больныхъ на Кавказѣ, д-ра А. Хатисова.

Պ. Բժ. Ա. Խատիսեանի այդ վերնագիրներով գրած զեկուցումները վերաբերում են տուբերկուլեօզի (բարակացաւի) դէմ մաքառելուն:

Ինչպէս յայտնի է, բարակացաւը ահադին զոհ է տանում մարդկութիւնից, մեռնողների $\frac{1}{7}$ կազմում են բարակացաւով հիւանդները: Եւ ցաւալին այն է, որ մահը բարակացաւից լինում է զլիւսաւորապէս 20—35 տարեկան հասակում: Այդ հիւանդութեան ամենամեծ զոհ տուող նամանաւանդ աշխատաւոր, բանուոր դասակարգն է, որի առողջութիւնից կախուած է ամբողջ ընտանիքների ապրուստը. աշխատաւորի մահովամբողջ ընտանիքը ընկնում է թշուառութեան մէջ: Մինչդեռ այդ սարսափելի ախտը բուժելի է իր սկզբնաւորական շրջանում: Բայց դրա համար հարկաւոր են յայտնի նպաստաւոր պայմաններ՝ թէ սնունդի, թէ օդի և թէ ֆիզիկական և հոգեկան կենցաղի կողմից:

Հիւանդի համար այդպիսի պայմաններ ստեղծելու մէջ է Ապրիլ, 1903.